

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**Удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності
України**

Виконала:

студентка магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування заочної форми
навчання

Галич Ганна Василівна

Науковий керівник:

доцентка кафедри публічного
управління та адміністрування,
кандидатка економічних наук, доцентка

Терещенко Тетяна Василівна

Рецензент:

АНОТАЦІЯ

Галич Г.В. – Удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності України.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Основна увага в магістерській роботі присвячена обґрунтуванню теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності України.

У першому розділі магістерської роботи висвітлені теоретичні аспекти державної політики забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, визначено сутність та основні принципи реалізації зовнішньоекономічної діяльності. Також окрему увагу приділено розгляду механізму державної політики забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

У другому розділі досліджено практичні аспекти державної політики забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в Україні. У тому числі, визначено тенденції розвитку основних показників зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни. Також розглянуто зовнішньоекономічну діяльність крізь призму забезпечення національної безпеки.

Зі свого боку, третій розділ присвячений розробці пропозицій щодо удосконалення державної політики забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, це стосується механізму державної політики зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін, організаційно-правових трендів реалізації державної політики зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни.

Ключові терміни: зовнішньоекономічна діяльність, політика, державна політика, експорт, імпорт, принципи державної політики зовнішньоекономічної діяльності.

SUMMARY

Halych G.V. - Improving the state policy of Ukraine's foreign economic activity.

Master's Degree Program for Master's Degree in specialty 281 Public management and administration.

The main focus of the master's work is devoted to the substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for improving the state policy of Ukraine's foreign economic activity.

In the first chapter of the master's thesis, the theoretical aspects of the state policy of ensuring foreign economic activity are highlighted. In particular, the essence and main principles of the implementation of foreign economic activity are defined. Special attention is also paid to the consideration of the mechanism of the state policy of ensuring foreign economic activity.

The second chapter examines the practical aspects of the state policy of ensuring foreign economic activity in Ukraine. Including, the development trends of the main indicators of foreign economic activity in the conditions of war are determined. Foreign economic activity through the lens of ensuring national security is also considered.

For its part, the third section is devoted to the development of proposals for improving the state policy of ensuring foreign economic activity. In particular, this concerns the mechanism of the state policy of foreign economic activity in the conditions of innovative changes, organizational and legal trends in the implementation of the state policy of foreign economic activity of Ukraine in the conditions of war.

Key terms: foreign economic activity, politics, state policy, export, import, principles of state policy of foreign economic activity.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1 Основний зміст зовнішньоекономічної діяльності	7
1.2. Механізм державної політики зовнішньоекономічної діяльності	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.	23
2.1. Тенденції розвитку основних показників зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни	23
2.2. Особливості зовнішньоекономічної діяльності для забезпечення національної безпеки.....	31
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	41
3.1. Напрями удосконалення механізму державної політики зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін	41
3.2. Обґрунтування організаційно-правових трендів реалізації державної політики зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни	44
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації економічного простору посилюються тенденції співпраці та взаємодії між країнами світу, а ефективна зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) виступає запорукою сталого розвитку держав, галузей і територій. Конкурентні переваги в процесі зовнішньоекономічної діяльності одержують ті країни, які здатні забезпечити високі темпи інноваційного зростання, пропонувати на світовому ринку товари і послуги високої якості, створювати сприятливі умови для взаємовигідної взаємодії із зарубіжними партнерами та залучення інвестицій, гарантувати стабільність законодавчої бази та нормативних вимог в процесі зовнішньоекономічних відносин.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності України на сьогодні варто відзначити її недостатню ефективність, констатувати суттєві асиметрії у міжрегіональному вимірі, сировинну орієнтацію вітчизняного експорту, відсутність дієвої політики сприяння розвитку міжнародних економічних відносин. Низька якість продукції і послуг, застаріла матеріально-технічна база багатьох суб'єктів господарювання, відсутність фінансових ресурсів для оновлення техніки і технологій призводять до стагнації у сфері зовнішньої торгівлі, недостатньої конкурентоспроможності цих суб'єктів на світових ринках. Зважаючи на викладене, пошук шляхів удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності в Україні є надзвичайно актуальним і пріоритетним завданням сьогодення.

Серед вітчизняних науковців, які присвятили свої дослідження питанням регулювання ЗЕД, варто виокремити низку авторів. Теоретичні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності та практично орієнтовані аспекти її активізації розглядають Заячківська О., Андріанова І., Бричка А., Ковтун Е., Поліщук В. та Турець Ю., Гордополов В. Питання оцінювання зовнішньоекономічної діяльності на державному та регіональному рівнях є предметом наукових досліджень таких фахівців, як Брух О., Тибінка Г., Хромушина Л., Манаєнко І. та Просяник І., Легостаєва О. та Кондратенко Н.,

Чернишев В., Окара Д. та Ковальова І. тощо.

Мета та завдання дослідження. *Метою магістерської роботи є систематизація теоретичних аспектів та обґрунтування практичних пропозицій щодо удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності. У відповідності до цієї мети були поставлені та послідовно вирішувались такі основні завдання:*

визначити основний зміст зовнішньоекономічної діяльності;

дослідити механізм державної політики зовнішньоекономічної діяльності;

визначити тенденції розвитку основних показників зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни;

описати особливості ЗЕД для забезпечення національної безпеки;

обґрунтувати напрями удосконалення механізму державної політики зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін;

обґрунтувати організаційно-правові тренди реалізації державної політики зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням державної політики зовнішньоекономічної діяльності. *Предмет* - теоретичні та прикладні аспекти реалізації державної політики зовнішньоекономічної діяльності.

Методика магістерського дослідження. Для розв'язання поставлених у магістерському дослідженні завдань використовувались такі методи як: систематизації та узагальнення (для визначення категоріального апарату за темою дослідження), статистичний (для систематизації показників та виявлення тенденцій ЗЕД), структурно-логічний метод (для визначення інструментів удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності) та інші.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання теоретичних і практичних узагальнень та висновків магістерської роботи для удосконалення державної політики ЗЕД.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Основний зміст зовнішньоекономічної діяльності

Велике значення для економіки сучасної України має зовнішньоекономічна діяльність. Робота деяких виробництв залежить від імпорту сировини та напівфабрикатів. Для модернізації виробництва та виготовлення конкурентоспроможної продукції вітчизняним підприємствам необхідні сучасні технології та обладнання. Зовнішньоекономічна діяльність сприяє надходженню фінансових ресурсів, додаткових інвестицій, впровадженню сучасних технологій, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, створенню нових робочих місць та підвищенню кваліфікації персоналу. Тому дослідження структури та функцій зовнішньоекономічної діяльності є актуальним для подальшого розширення міжнародного співробітництва та соціально-економічного розвитку країни.

Науковці: А. Журавель, В. Петрина, Ю.В. плідно працювати над проблемами сучасної зовнішньоекономічної діяльності. Козак, Н. Притула, О. Єрмакова, О. Дегтярова, Т. Полякова, І. Багрова, Н. , Ю. Орловська, Г. Дугінець, П. Фісуненко, О. Варламова, В. Покровська, В. Гардополов. У полі зору науковців – питання загальної зовнішньоекономічної політики держави, державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, аналізу зовнішньоекономічної політики. Водночас потребує узагальнення та систематизації понятійно-категоріальний апарат «зовнішньоекономічної діяльності» [10].

У процесі реформування сфери зовнішньоекономічних зв'язків в українській економічній дійсності сформувалися такі поняття: «зовнішньоекономічні зв'язки», «зовнішньоекономічна діяльність», «зовнішньоекономічні зв'язки», «зовнішньоекономічна політика». Водночас зовнішньоекономічні зв'язки та зовнішньоекономічну діяльність не слід розглядати як окремі сфери функціонування та регулювання держави, тобто зовнішньоекономічної політики держави. При цьому зовнішньоекономічні

зв'язки виникають не тільки при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності як виду господарської діяльності, а й при здійсненні окремих видів господарської діяльності або господарських операцій поза межами господарської діяльності (наприклад, технічне співробітництво з іноземними організаціями, тощо).

Відповідно до вітчизняного законодавства зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарювання, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, встановлених законом України, заснована на відносинах між ними, що відбувається як на території України, так і за її межами [29].

Важливо також, що, будучи пов'язаним з економічною політикою держави, правовий вплив на сферу зовнішньоекономічної діяльності України безпосередньо впливає на Конституцію України [14], господарське право України [4], цивільне законодавство України [44], міжнародні конвенції (договори, угоди), що набирають чинності для України після надання нею згоди на обов'язковість їх виконання відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» [31], інших нормативно-правових актів, яка повністю або частково присвячена регулюванню зовнішньоекономічної діяльності, а також законодавству інших країн у випадках, коли конкретний зовнішньоекономічний договір містить умову, що відноситься до іноземного права.

Основним джерелом зовнішньоекономічної діяльності України є Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, інші нормативно-правові акти у цій сфері, прийняті на основі та з метою реалізації Конституції України. Деякі норми Конституції України впливають на зовнішньоекономічну діяльність нашої країни. Зокрема, положення щодо визначення правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності виключно законом, п. 9 ст. 92 Конституції [14], яка наділяє Кабінет Міністрів України такими повноваженнями, як організація та забезпечення здійснення

зовнішньоекономічної діяльності України, митна справа - ст. 8. 116 Конституції [14].

Крім того, у сфері зовнішньоекономічної діяльності існує велика кількість суто економічних правовідносин, які тісно пов'язані з міжнародним правом і існують у рамках загального економічного механізму, що діє в державі. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [4] містить розділ VII «Зовнішньоекономічна діяльність», який складається з двох розділів, перший з яких (глава 37) містить 13 статей, які визначають: терміни, предмет, види зовнішньоекономічної діяльності. господарської діяльності та зовнішньоекономічних операцій, державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ліцензій і квот на здійснення зовнішньоекономічних операцій, вимог до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), їх державної реєстрації, основних принципів митного регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності тощо. Глава 38 містить основні положення щодо режиму такої зовнішньоекономічної діяльності, як іноземні інвестиції [4].

Слід зазначити, що Господарський кодекс України [4] трактує зовнішньоекономічну діяльність дещо в іншому аспекті, ніж Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» [29], уточнюючи таку важливу ознаку цієї діяльності, як перетинання митного кордону України. з майном і (або) роботою. Але далеко не всі види діяльності, які передбачені законом, здійснюються з проходженням митного контролю (наприклад, міжнародні фінансові, кредитно-розрахункові операції тощо).

Низка дослідників правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні [9; 27; 51] відзначають наявність прогалин у вітчизняній правовій базі зовнішньоекономічної діяльності, яка давно вимагає узгодження всіх її основних рис. Наприклад, А. В. Журавель [9] пропонує відмовитися від надмірної деталізації змісту зовнішньоекономічного законодавства і прагнути до уніфікації правових норм, які на сьогодні розпорошені серед великої кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили [9, С. 88] . На цій

основі В. Н. Петрина [22] пропонує розглядати зовнішньоекономічну діяльність як сукупність суспільних відносин між українськими та іноземними суб'єктами господарської діяльності з приводу таких соціальних благ, як матеріальні блага, послуги та результати інтелектуальної діяльності, які передаються на території України чи за її межами та які регулюються угодами між учасниками цих відносин, звичаями міжнародної торгівлі, правом даної країни та нормами відповідних міжнародних договорів [22, С. 178].

Усі визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» можна поділити на два підходи: економіко-організаційний та законодавчо-правовий.

Економіко-організаційний підхід передбачає, що зовнішньоекономічна діяльність належить до сфери ринкових відносин, ґрунтується на критеріях підприємницької активності, структурного зв'язку з виробничими процесами. При цьому чітко розуміється, що зовнішньоекономічна діяльність, на відміну від зовнішньоекономічних зв'язків, здійснюється на рівні підприємств, які забезпечують виробництво експортної продукції (робіт, послуг) та її реалізацію на зовнішньому ринку. Вихід на зовнішній ринок вимагає ринкової орієнтації не лише в системі управління, а й у принципах управління виробничо-збутовою, науково-технічною та фінансовою діяльністю підприємств. Зовнішньоекономічні зв'язки розглядаються на державному рівні і, згідно з [25], є формою міждержавних відносин у сфері наукового, військово-технічного, промислового, торговельно-економічного та валютно-фінансового співробітництва [25, с. 22].

Законодавчий підхід відображає визначення, що містяться в основних нормативно-правових актах України. Це згадана Конституція України [14], міжнародні конвенції (договори, угоди), які набирають чинності для України після надання нею згоди на їх обов'язкове виконання відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» [30], інші нормативно-правові акти, повністю або частково присвячені регулюванню зовнішньоекономічної діяльності. Прихильники цього наукового підходу досить точно визначають

перелік відповідних видів зовнішньоекономічної діяльності з точки зору правової основи її здійснення.

На наш погляд, цікавим є поєднання цих наукових підходів у роботі [24], в якій зазначалося, що зовнішньоекономічна діяльність є частиною загальної діяльності підприємства, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-господарських функцій та оперативно-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічної діяльності держави, пов'язаної з виходом підприємства на зовнішній ринок та участю у зовнішньоекономічній операції, напрями, форми і методи якої складені в відповідно до виробничого процесу відповідно до цілей і завдань підприємства щодо його функціонування та розвитку [24, С. 53].

Отже, проаналізувавши нормативно-правову базу та сучасні наукові дослідження понятійно-категоріального апарату у сфері зовнішньоекономічної діяльності, побудуємо його структуру (рис. 1.1). Враховуючи те, що через розробку зовнішньоекономічної політики держави здійснюється державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а М. І. Дідківський поєднує зовнішньоекономічні зв'язки із зовнішньоекономічною політикою, яку вважає своєрідним «політичним планом». про ці відносини [8, С. 18] крізь цю призму ми будували структуру зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням законодавчої бази та точок зору вчених.

А. Гребельник визначає зовнішньоекономічну політику як сукупність державних дій цілеспрямованого характеру щодо реалізації економічного потенціалу держави на рівні зовнішнього ринку. Такі заходи (або складові) зовнішньоекономічної політики поділяються на зовнішньоторговельну, митно-тарифну політику, валютну політику та політику залучення іноземних інвестицій.

У рамках зовнішньоторговельної політики виділяють два напрями: експорт та імпорт. Як зазначає В. Уліда [43], фактично експортна політика держави спрямована на реалізацію експортного потенціалу країни за кордоном шляхом експорту вітчизняних товарів і послуг на зовнішній ринок. З погляду

імпортової політики він регулює процеси імпорту товарів і послуг до країни з метою захисту внутрішнього ринку від надмірної конкуренції з боку іноземних виробників і задоволення внутрішніх потреб за рахунок продукції, виробленої за кордоном [43, с. 135].

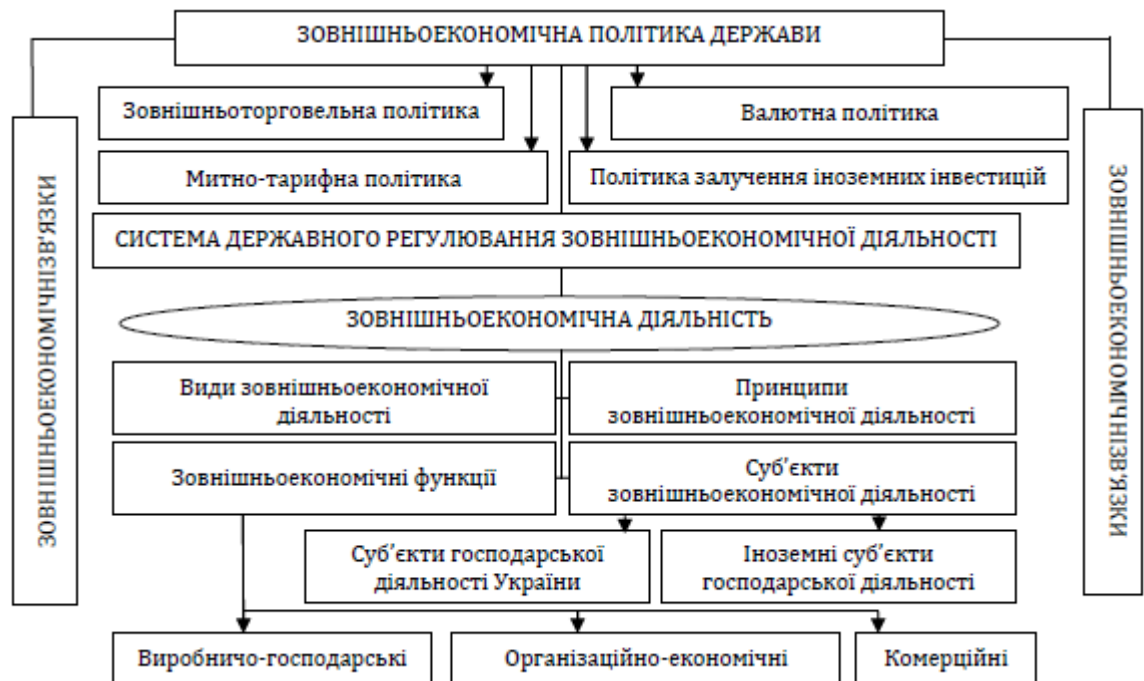

Рис 1.1. - Структура зовнішньоекономічної діяльності

Грошово-кредитна політика – це певний симбіоз економічних і зовнішньоекономічних дій держави, який складається з дій уряду щодо внутрішніх і зовнішніх валютних відносин. Ця діяльність повинна мати певний вплив на валюту, валютний курс, валютні операції, тобто на все, що так чи інакше пов'язане з цією галуззю економіки [43, С. 180]. У свою чергу, валютна політика передбачає наявність таких різновидів, як дисконтна політика та валютна політика. У рамках валютної політики держави з метою підтримки стабільності курсу внутрішньої грошової одиниці застосовуються валютні інтервенції та обмеження купівлі-продажу валюти.

Політика стимулювання іноземного інвестування виглядає як комплекс заходів держави, спрямованих на залучення та використання інвестицій іноземного походження на території країни, а також регулювання процесів вивезення інвестиційних коштів за кордон. Митно-тарифна політика – це комплексна система заходів, спрямованих на підтримку державного

суверенітету з економічної точки зору, а також захист державних кордонів і реалізацію зовнішньоекономічної стратегії [43, С. 135].

Ключовим завданням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків, що сприятиме зниженню ступеня залежності національної економіки від монопольного імпорту товарів стратегічного значення для вітчизняних галузей промисловості, зокрема енергоносіїв, матеріалів ресурси (включаючи сировину) [43, С. 136].

Усі визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» можна поділити на два підходи: економіко-організаційний та законодавчо-правовий. Аналіз наукових досліджень та побудованої на їх основі структури зовнішньоекономічної діяльності дозволив зробити висновки про те, що важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності є її регулювання. Важливою функцією держави в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності є створення таких умов, за яких кожен суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, з одного боку, максимізував би позитивний ефект для суспільства, а з іншого – отримував вигоду (прибуток).

З точки зору автора, про зовнішньоекономічну діяльність доцільно говорити не тільки як частину загальної діяльності підприємства, а й як частину загальної діяльності регіону. Наша країна являє собою сукупність регіонів, які відрізняються за рівнем економічного розвитку, галузевою спеціалізацією, природно-кліматичними умовами, але кожен регіон тісно взаємодіє з іншими регіонами, створюючи таким чином єдиний економічний простір. Використання зовнішньоекономічної діяльності як чинника підвищення соціально-економічного розвитку території покращує параметри інвестиційного клімату, збільшує надходження до бюджету та забезпечує зайнятість населення регіону. Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність є невід'ємним елементом господарської діяльності підприємств, регіонів і країни в цілому.

Тому перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є регіональні особливості, регіональна структура зовнішньоекономічної діяльності, дослідження взаємозв'язку зовнішньоекономічної діяльності та економічного розвитку територій.

1.2. Механізм державної політики зовнішньоекономічної діяльності

Останнім часом значно зріс інтерес до механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що пов'язано з усвідомленням того, що ринкові відносини не виключають, а в деяких випадках, навпаки, вимагають втручання державних інституцій.

У науковій літературі досить багато праць присвячено державному регулюванню економіки в цілому, і зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Дослідженням розвитку України під впливом зовнішньоекономічної діяльності та особливостям її державного регулювання присвячені праці багатьох науковців, серед яких: О. Гречишкін [5], С. Двігун [6], А. Ковальов [5], А. Машков [18], І. Платонова [23], Т. Пристай, Ж. Стеценко [38], Т. Топольницька [42], А. Халецька [44] та ін.

Незважаючи на досить велику кількість наукових досліджень з даної тематики, питання подальшого вдосконалення інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності залишаються актуальними.

Пріоритетними напрямками зовнішньоекономічної політики можна вважати зміцнення лідерських позицій країни на світових ринках технологічно передових товарів і послуг, розвиток експорту та досягнення глобальної конкурентоспроможності, інтеграцію держави у світову транспортну систему шляхом реалізації транзиту. потенціал, зміцнення позицій на світовому ринку тощо. Досягнення цих цілей неможливе без розвитку механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі інструментів митно-тарифного та нетарифного регулювання [19].

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів

господарювання України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, встановлених законом. України, побудовані на відносинах між ними, які відбуваються як на території України, так і за її межами.

Відповідно до чинного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- фізичні особи - громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають цивільну та дієздатність відповідно до законодавства України і постійно проживають на території України в території України. Україна;

- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні та постійно проживають в Україні (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, у тому числі акціонерні товариства та інші види компаній, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торгові компанії, брокерські та консалтингові контори, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), у тому числі юридичні особи, майно та (або) капітал яких повністю належать іноземним суб'єктам підприємницької діяльності;

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних та юридичних осіб, які відповідно до законодавства України не є юридичними особами, але мають постійне місце проживання на території України та не заборонені цивільним законодавством України. від провадження господарської діяльності;

- структурні підрозділи суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які відповідно до законодавства України не є юридичними особами (філії, дочірні підприємства тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;

- спільні підприємства за участю українських суб'єктів господарювання та іноземних суб'єктів господарювання, зареєстрованих як такі в Україні та мають постійне місцезнаходження на території України;

- державні замовники у сфері оборони;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законодавством України [28].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності можна визначити як систему законодавчих, виконавчих і контрольних заходів, спрямованих на вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності в інтересах національної економіки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності полягає у створенні конкретних умов і механізмів для ефективного розвитку відносин між суб'єктами господарювання [38], що потребує поєднання прямого законодавчого впливу на експортно-імпорتنу діяльність підприємств та економічних важелів, як-от. податки, митні збори тощо. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності господарська форма – це сукупність економічних форм, методів і засобів, за допомогою яких забезпечується стимулювання, координація та регулювання діяльності суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є сукупність економічних і неекономічних методів впливу на систему зовнішньоекономічних зв'язків [23; 21].

Слід зазначити, що ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямоване на:

- забезпечення збалансованості економіки та збалансованості внутрішнього ринку України;
- стимулювання поточних структурних змін в економіці, у тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- створення максимально сприятливих умов для включення економіки України в систему світового поділу праці та наближення її до ринкових структур розвинених зарубіжних країн [28].

Також серед основних цілей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності можна назвати: захист економічних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; забезпечення рівних можливостей розвитку для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

незалежно від форм власності та сфер діяльності; вільний розвиток конкуренції та протидія отриманню монопольного становища у зовнішньоекономічній діяльності.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має сприяти глибокій диверсифікації зовнішньоторговельних відносин з метою зниження ступеня залежності вітчизняної економіки від постачальників стратегічних товарних позицій, які займають монопольне становище [23]. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності потребує відповідного правового, інформаційного, економічного, фінансового, організаційного та кадрового забезпечення.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюють:

- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Національний банк України;
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку;
- митниця;
- Антимонопольний комітет України;
- Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі [28].

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється:

- законами України;
- акти тарифного та нетарифного регулювання, передбачені законами України, що видаються державними органами України в межах їх компетенції;
- економічні засоби оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) у межах законів України;
- договори, укладені між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що не суперечать законодавству України.

Основними методами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є економічний, адміністративно-правовий. В сучасних умовах

використовуються переважно економічні методи, пов'язані з використанням мита, податків, кредитів, субсидій та пільг (рис. 1.2).

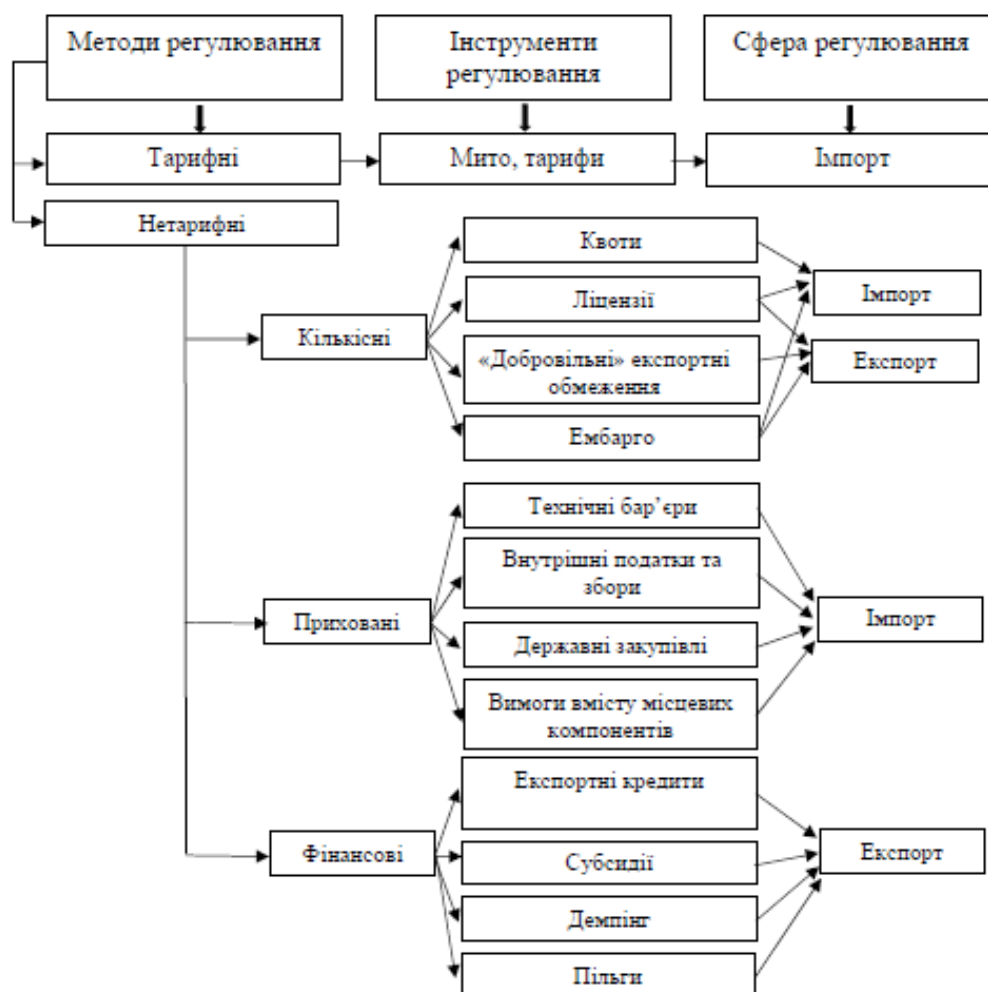

Рис. 1.2. - Методи та інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: [41].

Важливу роль у системі державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність відіграє митно-тарифне регулювання, яке повною мірою відповідає вимогам ринкової економіки порівняно з нетарифними обмеженнями, якими є переважно державно-обов'язкове регулювання зовнішньоекономічної діяльності [44].

Сучасний рівень інтеграції економічних систем різних країн зумовлює необхідність пошуку можливостей подальшого вдосконалення механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання з метою підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, одним із важливих елементів такого регулювання є податкове інструменти.

З метою поживлення експорту в міжнародній практиці використовується метод фінансових пільг, який передбачає відшкодування сплачених податків при імпорті сировини для виробництва продукції, призначеної для подальшого експорту та звільнення від сплати податків на нестачу відповідної сировини і матеріалів для держави.

Упорядкування податкової системи України з метою підвищення її стимулюючої функції щодо вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності передбачає можливість використання таких варіантів їх підтримки та податкового стимулювання: підготовка та реалізація системи заходів, спрямованих на обмеження непрямих оподаткування експорту та адаптація механізму державного регулювання до міжнародних вимог; спрощення та прискорення процедури розгляду в судах позовів, пов'язаних з виробництвом та подальшим експортом товарів і послуг.

Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах господарювання мають стати дієвим засобом реалізації завдань соціально-економічного розвитку України, в тому числі інвестиційно-інноваційної діяльності, які можуть бути більш ефективно реалізовані шляхом залучення прямих іноземних інвестицій та стимулювання вітчизняного товаровиробника. Результатом цього має стати збільшення бази оподаткування, що в свою чергу забезпечить збільшення надходжень до бюджету.

Удосконалення системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сприятиме більш ефективному фінансовому забезпеченню виконання функцій держави без необхідності вилучення додаткових коштів з економіки. Завдяки цьому вдається досягти фінансової стабільності та створити умови, необхідні для розвитку як усієї країни, так і окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Податкове регулювання в цьому відношенні потребує особливого контролю з боку держави. Необхідно проводити постійний моніторинг з

метою виявлення впливу податкового важеля на розвиток зовнішньоекономічної діяльності [5].

Тому серед методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності важливе місце посідає фінансове регулювання, що зумовлює необхідність дослідження зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта фінансового регулювання. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання є основним предметом фінансового регулювання органів державної влади, яке спрямоване на функціонування підприємств зовнішньоекономічної сфери, а також підтримку розвитку регіональних економічних зв'язків із зарубіжними країнами та окремих галузей національного економіка.

Подальша інтеграція України у світову економічну систему здійснюється за допомогою фінансового механізму, який склався у сфері міжнародних економічних відносин і обслуговує реалізацію фінансової політики держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що визначає вплив на економічних інтересів іноземних суб'єктів економічних відносин і сприяє поглибленню міжнародних економічних зв'язків економічної інтеграції.

Використання системи фінансових методів, інструментів, засобів і важелів впливу становить суть фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності і виявляється в концентрації фінансів у цій сфері [23].

До адміністративних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності належать квотування, експортно-імпортні ліцензії. Квоти дозволяють імпортувати товари лише в обмеженій кількості та на обмежений період часу. Щоб отримати ліцензії, імпортер або експортер повинен отримати відповідний дозвіл від державного органу, тобто ліцензію на імпорт або експорт.

Правові методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні ґрунтуються на використанні положень нормативно-правових актів і постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність.

Дедалі очевиднішими стають тенденції до глобальної інтеграції, зростає потреба поглиблення участі України в міжнародних відносинах. Політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України має бути спрямована на подальше удосконалення системи методів її реалізації, зокрема шляхом удосконалення законодавчої бази, оскільки вдосконалення нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності набуває дедалі більшого характеру. Більш важливим, і тим більше, що в сучасних умовах необхідне комплексне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності [38].

Слід зазначити, що важливим завданням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є підтримка та сприяння розвитку інноваційних, експортоорієнтованих виробництв. Для цього необхідно визначити стратегічні напрями зовнішньоекономічної діяльності та інноваційні галузі, які за сприятливих умов можуть сприяти вирішенню завдань інноваційного розвитку економіки, реалізації великих стратегічних ініціатив і проектів за кордоном [19].

Включення українських підприємств у глобальні ланцюги створення доданої вартості відкриває можливості для підвищення технологічного рівня вітчизняної економіки, прискорення темпів економічного зростання, у тому числі за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємств на міжнародному рівні.

Ефективна система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із важливих факторів забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни. Сьогодні ключові можливості для вирішення завдань економічного зростання, модернізації національної економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку зосереджені у сфері міжнародних економічних взаємодій. Успішна реалізація цього напрямку

потребує максимального використання потенціалу міжнародного економічного співробітництва, зокрема за допомогою системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Подальший розвиток цієї системи має базуватися на реалізації цілого комплексу організаційно-правових і технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в контексті подальшої інтеграції України у світову економічну систему.

Слід підкреслити, що в процесі зовнішньоекономічної діяльності відбувається узгодження інтересів її суб'єктів на всіх рівнях. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності характеризується залежністю від зовнішніх факторів, зазнає впливу економічних, геополітичних і соціальних змін, а реалізація регуляторної політики відбувається як на національному, так і на місцевому рівнях.

Можна виділити такі пріоритети державної політики у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності: забезпечення необхідних умов для реалізації стратегічних цілей України в міжнародній економіці та підвищення ролі зовнішньоекономічної сфери у вирішенні завдань модернізації. орієнтована на інноваційність національної економіки; формування національної системи інститутів та інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, конкурентоспроможних у світовому масштабі та доступних усім суб'єктам господарювання; подальший розвиток системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на основі постійного відстоювання національних інтересів та інтересів вітчизняного бізнесу в процесі міжнародного економічного співробітництва з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.

2.1. Тенденції розвитку основних показників зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни

У 2021 році обсяг експорту товарів та послуг складав 79724,3 млн.дол. США, або 134,3% порівняно із 2020р., імпорт 80400,7 млн.дол., або 133,9%. Негативне сальдо становило 676,4 млн.дол. (у 2020р. також негативне – 677,8 млн.дол.).

Таблиця 2.1 – Обсяги експортно-імпортних операцій України, млн.дол. США

Показник	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Усього (товари і послуги)	59367,9	79724,3	60045,7	80400,7	-677,8	-676,4
у т.ч. країни ЄС	20790,6	30335,7	25530,0	32170,3	-4739,4	-1834,6
Товари	49191,8	68089,3	54336,1	72816,8	-5144,3	-4727,5
у т.ч. країни ЄС	17938,1	26794,7	23125,5	28946,1	-5187,4	-2151,4
Послуги	11521,2	13156,5	5712,5	7593,4	5808,7	5563,1
у т.ч. країни ЄС	3825,4	4494,2	2407,4	3232,8	1418,0	1261,4

Джерело: За даними Державної служби статистики України.

Зупинимось більш детально на основних тенденціях зовнішньоекономічної діяльності у 2022 році в умовах війни в Україні. Вартісний обсяг зовнішньої торгівлі України за підсумками трьох кварталів 2022 року скоротився на 26,8% порівняно з відповідним періодом 2021 року

. Вища динаміка зниження обсягів фізичної торгівлі (на 42,9%) у вартісному відношенні свідчить про зростання світових цін на провідні товари зовнішньої торгівлі України.

Темпи скорочення експорту товарів (на 31,4%) перевищують темпи зменшення їх імпорту (на 22,4%), внаслідок чого коефіцієнт від'ємного зовнішньоторговельного балансу зріс майже втричі (з 2,3 млрд. дол. США до 1 млрд. дол. США).

Більше половини товарообігу України (55%) припадає на ЄС, який значно підвищив своє значення у зовнішній торгівлі України, головним чином за рахунок збільшення експорту до нього на 6,2%.

Здатність України експортувати свої товари зіткнулася з логістичними труднощами через блокаду внутрішніх морських портів і обмежену пропускну здатність сухопутних шляхів, що було частково компенсовано реалізацією Чорноморської зернової ініціативи – це сприяло зменшенню негативного сальдо місячного товарообігу.

Початок повномасштабних військових дій в Україні 24 лютого 2022 року викликав побоювання, що наша країна може майже повністю втратити присутність на зовнішніх ринках. Адже у зовнішньоекономічній діяльності країна зіткнулася з низкою проблем, однією з яких є обмеження логістичних напрямків торгівлі, оскільки Республіка Білорусь і РФ перекрили північний і східний напрямки. Крім того, українські порти на півдні були заблоковані, що перешкоджало використанню морського транспорту. Тому єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний напрямок.

У нинішніх умовах зросла роль ЄС у зовнішній торгівлі України. Якщо за підсумками трьох кварталів 2021 року частка ЄС у товарообігу України становила 40,7%, то за підсумками того ж періоду 2022 року вона зросла до 55%. Незважаючи на труднощі, викликані війною, відбулося зниження товарообігу за період з 40,2 млрд. дол. США до 39,8 млрд дол. США мали невелику частку (лише 1%) порівняно з іншими галузями зовнішньої торгівлі. При цьому український експорт до ЄС зріс (на 6,2%), а імпорт скоротився (на 7,7%).

Основою є збільшення експорту з 19,4 млрд дол. США до 20,6 млрд дол. США завдячують цьому двом факторам, а саме: збільшенню поставок агропродовольчої продукції (на 67,3%) і паливно-енергетичних товарів (на 83,8%). Також зросла частка ЄС у географічній структурі українського експорту – з 40,3% до 62,3% (рис.2.1).

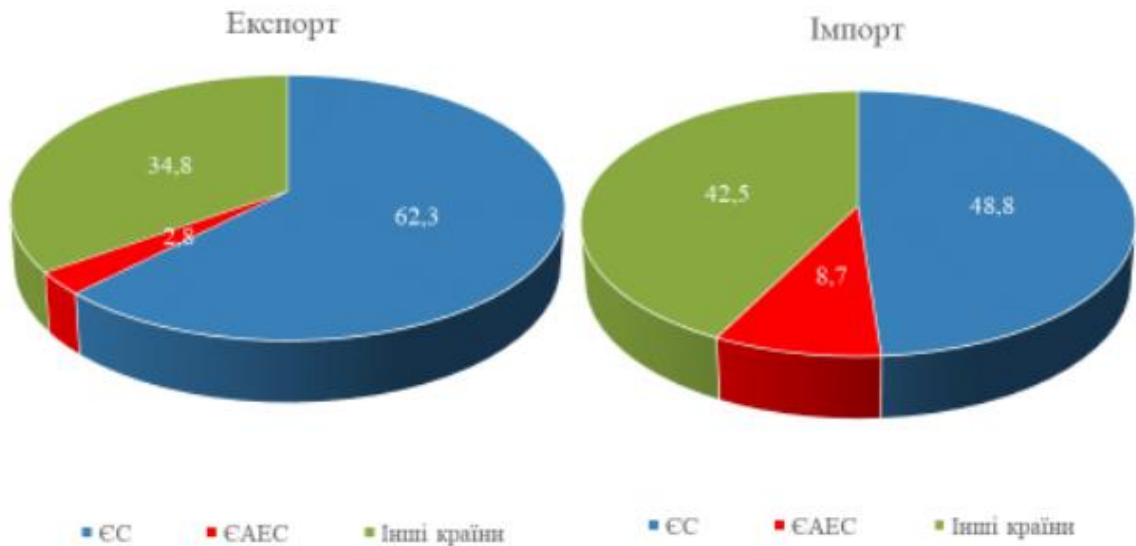

Рис.2.1 – Обсяги експортно-імпорتنих операцій України за три квартали 2022 року, %

Джерело: за даними Національного інституту стратегічних досліджень.

Збільшенню експорту агропродовольчої продукції до ЄС значною мірою сприяла блокада росією українських морських портів. Шукаючи альтернативні шляхи доставки продуктів харчування, Україна використала можливості сусідніх країн ЄС, насамперед Румунії, для переправлення зерна через свої морські порти до країн, які його потребують. Наприклад, якщо за перші три квартали 2021 року Україна майже не постачала до Румунії зерна (менше \$1 млн), то за підсумками того ж періоду 2022 року експорт зерна склав \$834 млн. США.

Цьому прогресу сприяло будівництво залізниці з румунського порту Галац до України. Збільшення експорту паливно-енергетичних товарів відбулося за рахунок збільшення поставок електроенергії з України до ЄС. Це сприяло т. зв «Енергетичний безвіз» (з'єднання об'єднаної енергосистеми України з енергосистемою континентальної Європи ENTSO-E). За перші три квартали 2021 року експорт електроенергії з України до чотирьох сусідніх країн ЄС (Румунії, Угорщини, Словаччини та Польщі) становив 181 млн дол. США, потім подвоївся до 360 мільйонів доларів за три квартали 2022 року. США.

Також ЄС скасував усі мита та податки на українські товари, призначені для європейського ринку, на період з 4 червня 2022 року до 5 червня 2023 року.

Скасування мит стосується експорту промислової продукції з України, призупинення застосування система вхідних цін на фрукти та овочі, призупинення всіх тарифних квот на продукти та призупинення антидемпінгових мит на імпорту сталі. Зазначимо, що за 7 місяців цієї війни (березень – вересень 2022 року) до ЄС було експортовано товарів майже на \$16,5 млрд. США. У той же період 2021 року - \$15,5 млрд. США. Таким чином, експорт зріс на 6%.

З початку дії тимчасових заходів щодо лібералізації торгівлі між Україною та ЄС експорт української продукції коливався з тенденцією до поступового щомісячного зростання: у червні експортовано товарів на 2,38 млрд доларів. США, у липні – 2,18 млрд дол. США, серпень - 2,3 млрд дол. США, вересень - 2,8 млрд дол. США. Водночас у червні-вересні 2022 року експорт дещо скоротився порівняно з відповідним періодом минулого року (на 112 млн дол. США). Зрозуміло, що дії, вжиті ЄС під час війни, підтримали український експорт і заклали основу для зростання в наступні періоди. На відміну від експорту, імпорту товарів з ЄС зменшився на 1,6 млрд дол. США і склав 19,1 млрд дол. США. Зниження відбулося по всіх товарних групах, крім палива та енергії. Збільшення їхнього імпорту зросло більш ніж удвічі (з 2,3 млрд доларів США до 4,7 млрд доларів США) в результаті різкого зростання попиту на нафтопродукти в Україні через повномасштабне вторгнення росії та її атаки на нашу паливну інфраструктуру.

Починаючи з травня ц.р. Україна різко збільшила імпорту бензину та дизпалива з Європи, подолавши паливний дефіцит. Загалом, незважаючи на скорочення імпорту з ЄС, його частка в географічній структурі імпорту України зросла з 41% до 48,8%. Торгівля з країнами ЄАЕС Логічним наслідком повномасштабної війни росії з Україною стало значне скорочення торгівлі України як безпосередньо з державою-агресором, так і з партнерами по ЄАЕС (переважно з Республікою Білорусь). За підсумками трьох кварталів 2022 року товарообіг з ЄЕС скоротився на 64,4%, з рф – на 70,8%, з Республікою Білорусь – на 61,9%. Водночас падіння торгівлі з Казахстаном

було значно меншим — на 27,6%. Експорт до країн ЄЕС скоротився на 76,3% (до 943 млн дол. США), імпорт – на 58,7% (до 3,4 млрд дол. США).

Частково це пов'язано з тим, що з початком повномасштабних бойових дій експорт з України до РФ та Білорусі практично припинився, а імпорт деякий час тривав. Більшу частину українського експорту до країн ЄЕС (54,2%) становлять промислові матеріали (511 млн дол. США). Водночас провідними статтями імпорту є паливно-мастильні матеріали. Їх частка в імпорті з країн ЄАЕС склала 70,5%. (\$2,4 млрд). При цьому їх імпорт з РФ становив половину (1,2 млрд дол., з них 955 млн дол. – за I квартал цього року), а з Білорусі – 950 млн дол. США. Загальна торгівля При зменшенні вартісних обсягів товарообігу на 26,8 % їх фізичні обсяги зменшилися на 42,9 %, що свідчить про зростання світових цін на провідні товари зовнішньої торгівлі України. При цьому, якщо ступінь зменшення вартісних і фізичних обсягів експорту був майже однаковим (на 31,4% і 36,6%), то різниця в розмірі скорочення імпорту була більш істотною — на 22,4% і 56,1%, відповідно.

Експорт товарів за підсумками трьох кварталів 2022 року скоротився на 15,1 млрд доларів США порівняно з відповідним періодом 2021 року та становив 33,1 млрд доларів США. Відносно меншими темпами скоротився імпорт (на 11,3 млрд дол. США) і становив 39,2 млрд дол. США. Таким чином, негативне сальдо зовнішньої торгівлі України зросло майже втричі — з 2,3 млрд дол. США (за підсумками трьох кварталів 2021 року) до 6,1 млрд дол. США (за підсумками того ж періоду 2022 року). Зазначимо, що з травня по липень 2022 року спостерігалася тенденція до збільшення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі України. Зокрема, у травні від'ємне сальдо становило 0,9 млрд дол. США, у червні — 1,6 млрд дол. США, липень - 1,8 млрд дол. США. Однак у наступні два місяці динаміка зростання від'ємного сальдо була меншою.

Так, у вересні від'ємне сальдо становило \$0,5 млрд. США (рис.2.2). Це скорочення значною мірою пов'язане з початком реалізації Чорноморської зернової ініціативи. Чорноморська зернова ініціатива На початку серпня цього

року розпочалася реалізація Чорноморської зернової ініціативи, яка дала можливість Україні експортувати зерно з трьох чорноморських портів. Для України вперше з часів розпалу бойових дій відкрилася можливість використовувати морські шляхи для експорту зерна.

Рис.2.2 – Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі України, січень-вересень 2022 року

Джерело: за даними Національного інституту стратегічних досліджень.

У результаті реалізації Причорноморської зернової ініціативи фізичні обсяги експорту пшениці у вересні порівняно з липнем зросли майже в п'ять разів (з 376 тис. тонн до майже 1,8 млн тонн). За цей період експорт ячменю збільшився з 148 до 444 тис. тонн (тобто втричі), кукурудзи – з 1,1 до 2,1 млн. тонн (тобто на 86,4%) (рис.2.3).

Рис.2.3 – Обсяг експорту зернових, 2022 року

Джерело: за даними Національного інституту стратегічних досліджень.

Слід підкреслити, що інформацію про початок реалізації ініціативи «Чорноморські зернові» отримали, зокрема, падіння світових цін на зерно (з 522 дол./т у травні до 383 дол./т у липні та 418 дол./т на 1 вересня). Як бачимо, динаміка фізичних обсягів експорту зерна була більше вираженою, ніж вартісною. Коли в липні Україна експортувала зерна (пшениці, ячменю та кукурудзи) на 398 млн дол. США, у серпні експорт цих зернових зріс до 579 млн дол. США, а у вересні – до 932 млн дол. США.

Водночас експорт пшениці зріс із 103 млн дол. США в липні до 379 млн дол. США у вересні (майже в чотири рази), ячмінь – з 24 до 94 млн дол. США (майже в чотири рази) та кукурудзи – з 271 до 459 млн дол. США (майже 70%). Збільшення експорту зерна сприяло збільшенню частки агропродовольчої продукції в товарній структурі експорту України з 37% до 48,4% (рис.2.4).

Рис.2.4 – Товарна структура експортно-імпорتنних операцій за три квартали 2022 року

Джерело: за даними Національного інституту стратегічних досліджень.

В імпорті товарів провідну частку займають товари машинобудування (27,9% від загального обсягу імпорту) та паливно-енергетичні товари (24,8%).

Отже, у цілому, можна констатувати суттєві зміни у структурі та обсягах зовнішньоекономічної діяльності. Має місце ще більше переважання товарообороту України з Європейським Союзом. У товарній структурі експорту збільшена частка агропродовольчої продукції. У структурі імпорту переважає продукція машинобудування, а також енергетичні ресурси.

У зовнішньоекономічній діяльності України, окрім збитків, завданих війною, є багато інших проблем, які потребують вирішення, а саме: недосконалість законодавчої бази, що ускладнює збір документів та реєстрацію зовнішньоекономічної діяльності [13]; недостатнє регулювання митних і податкових процедур, розвиток ринкової та транспортної інфраструктури; виготовлення продукції незадовільної якості для виходу на світові ринки; невідповідність вітчизняної продукції світовим стандартам, що призводить до низького рівня попиту на товари українських підприємств [50].

Для вирішення цих проблем, на нашу думку, необхідно здійснити такі дії: удосконалити законодавчу базу для спрощення діяльності підприємств, орієнтованих на зовнішні ринки; підвищення вартості імпоротної продукції, що відповідає вітчизняним аналогам; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом впровадження сучасних інноваційних рішень щодо зниження матеріаломісткості товарів у пріоритетних галузях та капітальних вкладень [7]; перехід від виробництва сировини до товару з повним циклом виробництва; забезпечити захист держави та безпеку вітчизняних експортерів товарів і послуг; забезпечення сприятливих економічних умов для збільшення виробництва продукції українськими товаровиробниками шляхом консолідації на існуючих ринках, виходу на нові; виховувати фахівців у сфері менеджменту та маркетингу для ефективної роботи на внутрішньому та зовнішньому ринках [16].

Отже, для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності України необхідно здійснювати політику, спрямовану на збільшення експорту товарів, інноваційні рішення для підвищення якості української продукції до світових стандартів і норм, що є передумовою для створення необхідної рівень конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках. Водночас, на нашу думку, необхідно обмежити обсяг імпоротної продукції на внутрішньому ринку.

2.2. Особливості зовнішньоекономічної діяльності для забезпечення національної безпеки

Як показує аналіз діяльності держави у сфері зовнішньої політики, сучасний стан міжнародних відносин характеризується високою нестабільністю та послабленням впливу міжнародних організацій, які мають забезпечити дотримання норм міжнародного права, а також мобілізація зусиль для протидії глобальним викликам. Це актуалізує важливість реалізації нещодавно ухвалених стратегічних документів – Стратегії національної безпеки України «Безпека людей – безпека країни» (2020), Стратегії зовнішньополітичної діяльності України (2021), які визначають цілі, напрями та принципи зовнішньої політики України.

Наприклад, у Стратегії зовнішньої політики України, яка реалізується Указом Президента України № 448/2021 «Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньої політики України» Політична діяльність», метою політики Зовнішня політика України визначається як розвиток країни у світі як сильної та авторитетної європейської держави, основними пріоритетами якої є: забезпечення суверенітету та територіальної цілісності України; протидія агресивній політиці РФ, курс на членство України в ЄС та НАТО, сприяння українському експорту та залученню інвестицій, захист прав та інтересів громадян України за кордоном, сприяння позитивному іміджу України у світі [9]. Це визначає три ключові позиції, які має займати Україна в глобальному політичному процесі: активна участь у міжнародній політиці, формування архітектури безпеки для себе, регіону та світу; реалізація економічних можливостей і зростання.

Стратегія зовнішньої політики України деталізує та розкриває зміст принципів зовнішньої політики України, які мають особливе значення для забезпечення національної безпеки, а саме: стабільність - здатність держави і суспільства ефективно протидіяти загрозам будь-якого походження та характеру загрозам будь-якого походження та характеру

; зокрема, збройна агресія, економічний тиск, політична нестабільність, кібератаки, дезінформація та інші загрози, адаптація до змін середовища безпеки, підтримка стабільного функціонування, швидке відновлення після криз;

дотримання міжнародного права – дотримання загально визнаних норм і принципів міжнародного права, виконання Україною міжнародних зобов'язань, взятих за міжнародними договорами та в рамках членства в міжнародних організаціях, дотримання укладених міжнародних договорів;

адаптивність – швидке реагування на зміни в міжнародному середовищі, ефективне антикризове управління у сфері зовнішньої політики України, інноваційні підходи та інструменти, гнучкість у прийнятті рішень;

співробітництво - ефективна координація діяльності державних органів для забезпечення реалізації єдиного курсу зовнішньої політики України, налагодження ефективного зв'язку та співробітництва з іншими державами, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями та неурядовими інституціями, бізнесом, науковими та академічними гуртками, ЗМІ;

прагматизм – розвиток двосторонніх і багатосторонніх міжнародних відносин на основі національних інтересів з метою вирішення конкретних зовнішньополітичних завдань; активізація економічної дипломатії для сталого розвитку економіки та підвищення добробуту громадян України;

людиноцентризм – визнання та утвердження поваги до життя та гідності людини, прав і свобод людини як найвищої цінності; захист, сприяння реалізації, заохочення прав і законних інтересів громадян України за кордоном, прав і законних інтересів закордонних українців в інших державах.

Ці принципи відповідають змісту Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – національна безпека» (2020), яка визначає такі принципи національної безпеки, як: стримування – розвиток обороноздатності та потенціалу безпеки з метою запобігання збройній агресії проти України

;

стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін середовища безпеки та підтримувати стає функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішньої та внутрішньої вразливості;

взаємодія – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями, виходячи з національних інтересів України [34].

Тому актуальними питаннями забезпечення національної безпеки у зовнішній політиці є:

об'єднання міжнародних партнерів у протидії російській агресії, відновлення територіальної цілісності та суверенітету України;

зміна загального характеру зовнішньої політики України з пасивного на активний, спрямований на захист не групових, корпоративних, часткових, а важливих національних інтересів;

активізація української дипломатії на стратегічних для нашої держави напрямках – вступ до ЄС та НАТО;

зміцнення обороноздатності нашої держави.

Слід зазначити, що Стратегія національної безпеки та Стратегія зовнішньої політики України повністю відповідають фундаментальним цінностям стратегії безпеки ЄС та ініціативам ООН щодо миру у всьому світі, що свідчить про прагнення України бути повноцінним міжнародним партнером. система безпеки.

Аналіз актуальних проблем зовнішньої політики держави у сфері національної безпеки свідчить про те, що основним напрямком, безумовно, є протидія російській агресії та відновлення територіальної цілісності та суверенітету України.

Саме політика рф сьогодні є головною загрозою для України, оскільки рф шляхом політичного, військового, економічного та інформаційного тиску на держави, які вважає внутрішніми для своїх інтересів і на які посилається

Україна. Росія щоденно використовує цілий комплекс інструментів гібридної агресії, спрямованих на встановлення контролю над Україною, порушення її територіальної цілісності та спроби заблокувати її прагнення до повноправного членства в ЄС і НАТО, що також впливає на дестабілізацію інших країн, порушення міжнародного права, заснованого на Відповідно до міжнародного правопорядку, протидії цій загрозі Україна має два основні напрями, затверджені Конституцією України, – європейську та євроатлантичну інтеграцію. Враховуючи співпрацю України з ЄС у рамках Європейської політики безпеки і оборони та двостороннє військово-співробітництво з державами-членами ЄС, вважаємо, що в цьому процесі маємо певні позитивні кроки, а саме: залучення сил і засобів Збройних Сил України (далі – Збройні Сили) реалізувати Концепцію тактичних бойових груп ЄС, запровадити позитивний європейський досвід у національну практику розвитку спроможностей Збройних Сил, пріоритетно співпрацювати з тими державами, які бачать безпеку України через призму власних інтересів національної безпеки – Польща, країни Балтії, Румунія, Норвегія, Швеція; створення Люблінського трикутника як нового формату співпраці між Україною, Польщею та Литвою тощо.

Стратегія зовнішньої політики містить окремий розділ «Пріоритетні стратегічні відносини та стратегічне партнерство», у якому визначено різні види стратегічних відносин України з іншими державами. Така класифікація дозволяє зосередитися на пріоритетних контактах, використовувати стратегічні відносини з різними партнерами, враховуючи їх зацікавленість у спільній діяльності. Країни стратегічного пріоритету включають США, Великобританію, Канаду, Німеччину та Францію; до Країн спеціального партнерства – Канада, Стратегічного партнерства – Німеччина, Польща, Туреччина, Азербайджан, Грузія, Литва, Китай та Бразилія, Всебічного партнерства стратегічного значення – Франція та Глобального партнерства – Японія, Потенційних стратегічних партнерів – Молдова, Румунія, Індія.

Наразі Україна уклала дві угоди, які є міжнародно-правовими актами, які чітко визначають стратегічний рівень відносин України з третьою державою – це Хартія стратегічного партнерства Україна-США, Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство з Великою Британією. Декларації про стратегічне партнерство з іншими країнами, однак, залишаються на рівні декларацій, переважна більшість із них датується початком 2000-х років, і їхні тексти недоступні. Є, наприклад, спільні декларації з Канадою (1994), Польщею (1996), Азербайджаном (2004), Бразилією (2009), Туреччиною та КНР (2011), Грузією (2017). Останнє було з Литвою у 2019 році. Для Японії є лише спільна заява про нове партнерство для 21 століття (2005). Франція та Німеччина взагалі не мають подібних декларацій з Україною, а лише чотири країни мають стратегічний двосторонній орган високого рівня з Україною – Туреччина, Литва, Грузія та США [48].

Це актуалізує питання побудови відносин стратегічного партнерства з усіма державами у відповідних документах, що сприятиме формалізації цих відносин та більш чіткому плану спільних дій у вирішенні проблем безпеки.

Вважаємо слушними пропозиції експертів, які стверджують, що Україна потребує «перегляду стану своїх стратегічних відносин» з іноземними державами, який у багатьох випадках є суто декларативним і не відображає поточних реалій політичних та економічних процесів у на двосторонньому та глобальному рівнях, водночас пропонується запровадити новий політичний проект «Стратегічне коло», який міг би забезпечити новий формат відносин між Україною, Естонією, Литвою, Польщею, Румунією, Молдовою, Грузією. зі значною складовою безпеки. Очевидно, що протистояння російській загрозі – це передусім справа країн регіону ЦСЄ, Балтії та Чорного моря».

Оцінюючи останні кроки України у сфері безпеки, важливими досягненнями стали підписання низки меморандумів про військову та військово-технічну співпрацю, розвиток оборонної промисловості та надання безпекової допомоги з Бразилією, Великою Британією, Іраком, Йорданією,

Катар, Румунія, Саудівська Аравія та Туреччина. Найважливішим у цьому контексті стало підписання Меморандуму з британським експортним агентством UK Export Finance, який передбачає можливість надання Україні експортних гарантій від британського уряду на суму 2,5 млрд фунтів стерлінгів для спільних українсько-британських проєктів, у т.ч. у сфері безпеки та оборони.

Реалізація перспективи євроатлантичної інтеграції є важливою для формування архітектури безпеки України, яка охоплює такі сфери, як оперативна сумісність збройних сил, реформи, передбачені щорічними національними програмами Україна-НАТО, участь України в діяльності Альянсу в різних аспектах. Цьому може суттєво сприяти участь України в реалізації Стратегічної концепції НАТО-2030, якій буде присвячено саміт НАТО 29-30 червня 2022 року. питання безпеки, пов'язані зі зміною клімату.

У червні 2021 року на саміті НАТО в Брюсселі були визначені ключові напрями розвитку та роботи Альянсу, важливі для безпекової політики України: 1) НАТО розвиватиметься як трансатлантичний форум для консультацій та спільних дій з питань безпеки;

2) посилення систем оборони та стримування;

3) зміцнення демократичних суспільств шляхом координації зобов'язань членів НАТО;

4) сприяння присутності НАТО в авангарді технічного прогресу;

6) розширення можливостей для країн-партнерів;

7) питання зміни клімату.

Таким чином, нині щорічні національні програми співробітництва Україна-НАТО є інструментом для досягнення відповідності критеріям членства в Альянсі, які допомагають трансформувати країну, зосереджуючи зусилля на цінностях демократії, свободи та верховенства права, на якому побудований Альянс. Україна хоче, щоб у майбутньому питання членства України було включено до стратегічної концепції НАТО-2030. Крім того, важливо, щоб Україна відобразила у своїй стратегії досягнення високого рівня

оперативної сумісності між своїми силами та силами Альянсу та визнання своєї ключової ролі в забезпеченні безпеки в Чорному морі.

У рамках європейської політики безпеки можна розглядати участь України в таких ініціативах, як Постійне структуроване співробітництво (PESCO) або Європейська ініціатива втручання (EI2).

Перша програма, схвалена Європейською Радою, реалізується ЄС з 23 червня 2017 року. Її метою є зміцнення співпраці у сфері безпеки та оборони, для якої програма пропонує надійну та обов'язкову правову основу в рамках інституційної системи ЄС. рамки безпеки та захисту території ЄС та його громадян. Зараз PESCO працює над 34 проектами та виконує зобов'язання щодо безпеки та оборони 20 держав-членів.

Європейська ініціатива втручання (EI2) — це спільний військовий проект 10 європейських країн, які не входять до ЄС і НАТО, включаючи Францію, Німеччину, Данію, Бельгію, Нідерланди, Іспанію, Естонію, Португалію, Великобританію та Фінляндію. Їхній спільний оборонний потенціал становить 4/5 спільних оборонних витрат держав-членів ЄС.

Обидва проекти спрямовані на зміцнення стратегічної автономії європейських країн та вироблення спільних норм, ідей та моделей поведінки учасників політики безпеки та оборони. Однак між ними є принципова різниця: PESCO розглядає ці цілі в рамках ЄС, тоді як EI2 розглядає їх у ширшому європейському контексті. Наразі Україна не бере участі ні в PESCO, оскільки не є членом ЄС, ні в EI2, але може приєднатися до цієї ініціативи.

Окремо вважаємо важливим проаналізувати можливість участі України в новій ініціативі ЄС «Стратегічний компас безпеки та оборони», яка визначає план дій щодо забезпечення внутрішньої безпеки Європейського Союзу на довгострокову перспективу. Основна пропозиція газети полягає в тому, що ЄС зможе швидко розгорнути до 5000 військових для протидії низці потенційних загроз. Для вирішення конкретних завдань створюватимуться групи, які координуватимуться на рівні ЄС. Завдання можуть бути різними: від евакуації до миротворчих чи гуманітарних місій, у тому числі на кордонах. Остаточне

затвердження компаса заплановане на березень 2022 року, коли Франція головуватиме в Раді ЄС.

Дизайн компаса містить пропозиції в чотирьох напрямках. Кожен має назву у формі дієслова: «Діяти», «Захищати», «Інвестувати» та «Працювати з партнерами».

Головною ініціативою першого блоку є створення сил швидкого реагування ЄС. Ці сили мають бути «модульними» і складатися з сухопутного, повітряного та військово-морського компонентів. Ідея полягає в тому, щоб можна було використовувати різну кількість солдатів – від кількох сотень до кількох тисяч. Залежно від виконуваного завдання змінюється і «модуль» – тобто досвід персоналу, технічне оснащення та обладнання.

Підрозділ безпеки в основному займається гібридними загрозами, кібератаками та космічної безпеки та оборони. Щоб мати можливість швидко реагувати на такі загрози, ЄС хоче розробити набір інструментів для протидії гібридним атакам.

Третій блок – «Інвест» – має розвивати інновації та зменшувати залежність країн ЄС від технологій та промисловості інших країн. У проекті перелічено кілька типів озброєння та обладнання, на яких Європейський Союз повинен зосередитися: морські безпілотники, майбутні бойові повітряні системи, патрулювання Землі в космосі та бойові танки.

Четвертий блок компасу присвячено співпраці з партнерами – НАТО, з регіональними організаціями, зокрема з Африканським Союзом та ОБСЄ. Серед основних країн-партнерів документа – США, Норвегія, Велика Британія та Канада. Вони хочуть розвивати співпрацю з іншими країнами, такими як Україна, Грузія та Молдова. З ними мають намір посилити діалог, зокрема щодо протидії гібридним загрозам та у сфері кібербезпеки.

Таким чином, Україна включена до кола партнерів цього проекту, що підтверджує намір спільних дій щодо врегулювання криз та підтримки захисту суверенітету та територіальної цілісності всіх європейських країн.

Вважаємо слушною думку експертів Центру Разумкова, які вважають, що поглибленню партнерства між Україною та ЄС у сфері безпеки сприяють: а) близькість інтересів України та ЄС у сфера безпеки; б) спільність оцінок загроз безпеці ЄС та національній безпеці України; в) сумісність цінностей і готовність їх захищати; г) поступове підвищення здатності України бути співтворцем європейської безпеки, а не лише споживачем [39, с. 5].

Реалізація зовнішньополітичної стратегії України спрямована на розширення кола країн, які підтримують Україну, підтримання на міжнародній арені теми збройної агресії Кремля, донесення до світової спільноти правди про російські злочини, використання різноманітних міжнародних механізмів протидії агресору, а також інформаційне забезпечення збройної агресії Кремля. збереження та посилення санкційного режиму колективного Заходу, притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності тощо.

Для цього необхідно проводити активну дипломатичну роботу, оскільки, незважаючи на те, що більшість країн підтримали політику санкцій проти Росії, щорічні ООН резолюції із засудженням анексії Криму, окупації частини Донецької та Луганської областей, такі країни, як Бразилія, КНР, Туреччина, Азербайджан, як пише Г. Шелест, не підтримали санкцій проти РФ. Причому Бразилія утримується від голосування в Генасамблеї ООН, Китайська Народна Республіка голосує проти, а Азербайджан просто не з'являється на голосування [48].

Організація кризи з мігрантами на кордоні Польщі та Білорусі, яку засудили європейські політики та загрожує кордонам України, стала провокаційним кроком з боку росії.

У цифровому просторі виникають нові виклики, зокрема відсутність чіткого правового регулювання у цій сфері, що призводить до неправомірного використання цифрових даних з метою нанесення шкоди як окремим особам, так і державам і міжнародним організаціям. Інформаційною загрозою для України є використання засобів комунікації для підриву довіри до державних

інституцій, поширення дезінформації та ворожої пропаганди, поляризації суспільства та формування негативного сприйняття України у світі.

Зростає небезпека використання кіберпростору для нанесення шкоди національним інтересам України, у тому числі виведення з ладу об'єктів критичної інфраструктури.

У результаті проведеного аналізу було встановлено, що дослідження найважливішими видами діяльності держави є: протидія російській агресії, загрозам кібератак і тероризму; заплутаність Україна до нового формату співпраці між державами ЄС; укладання договорів про двостороннє військове співробітництво з усіма країнами-контрибуторами Немонетарна політика України та зміцнення існуючих домовленостей; гармонізація законодавство про військово-технічне співробітництво з ЄС, положення оперативна сумісність збройних сил, залучення України до діяльності Альянсу в різних аспектах і реалізації європейських перспектив і євроатлантична інтеграція

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями удосконалення механізму державної політики зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін

В умовах глобалізації економічного простору посилюються тенденції кооперації та взаємодії між країнами світу, а ефективна зовнішньоекономічна діяльність є запорукою сталого розвитку країн, галузей і територій. Конкурентні переваги в процесі зовнішньоекономічної діяльності отримують ті країни, які здатні забезпечити високі темпи інноваційного зростання, пропонувати на світовому ринку якісні товари та послуги, створювати сприятливі умови для взаємовигідної взаємодії з іноземними партнерами та залучати інвестиції, гарантують стабільність законодавчої бази та нормативних вимог у процесі ув'язки зовнішньоекономічної діяльності [3].

У сфері зовнішньоекономічної діяльності України сьогодні слід звернути увагу на її недостатню ефективність, відзначивши значну асиметрію міжрегіонального виміру, сировинну спрямованість вітчизняного експорту, відсутність ефективної політики сприяння розвитку міжнародної економіки. стосунки. Низька якість продукції та послуг, застаріла матеріально-технічна база багатьох суб'єктів господарювання, відсутність коштів на модернізацію обладнання та технологій призводять до стагнації зовнішньої торгівлі, недостатньої конкурентоспроможності цих суб'єктів на світових ринках. З огляду на зазначене, пошук шляхів удосконалення механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні вважається надзвичайно актуальним і першочерговим завданням.

В умовах сьогодення необхідно здійснити низку заходів, спрямованих на підвищення ефективності механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вважаємо за доцільне включити такі заходи, як: вдосконалення законодавчого регулювання, покращення інфраструктурних об'єктів, реалізація стратегічного підходу та оптимізація регуляторної політики, стимулювання інвестиційної привабливості, своєчасне

впровадження процедур моніторингу, аналізу, оцінки та прогнозування тенденцій. у зовнішньоекономічній діяльності, використовуючи можливості цифрової економіки.

Проголошений Україною курс на євроінтеграцію потребує, з одного боку, всебічної підтримки та контролю з боку державних інституцій, а з іншого боку, розвиток глобалізаційних процесів в економічній сфері потребує її певної лібералізації, тобто спрощення процедур та мінімізації обмеження у здійсненні міжнародної торгівлі та фінансово-розрахункових операцій [17]. Тому потребує вирішення питання вдосконалення національної законодавчої бази та її адаптації до вимог і норм міжнародних стандартів.

Необхідність вирішення проблем інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, що пов'язано з підвищенням якості митного обслуговування та спрощенням митних процедур, оптимізацією транспортних, логістичних і комунікаційних систем, упорядкуванням діяльності у сфері інформаційних та інших послуг [15].

Важливим принципом удосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності є її стратегічна спрямованість. Метою розробки та реалізації стратегії зовнішньоекономічної діяльності є розробка комплексу заходів і напрямків дій, які є найбільш доцільними для виходу, адаптації та розширення сфери діяльності на світових ринках [11]. При створенні стратегії слід враховувати стратегічні тенденції функціонування світових ринків та специфіку економічних, соціальних, політичних та інших факторів, що впливають на внутрішні ринки країни та її територій, потенційні можливості та загрози, пов'язані з участю у зовнішньоекономічній діяльності. врахувати [2].

В умовах поживлення зовнішньоекономічної діяльності України доцільно проводити політику, спрямовану на нарощування експорту, впровадження інновацій, які покращують якісні характеристики вітчизняної продукції та забезпечують її відповідність світовим вимогам і стандартам, що сприятиме підвищенню її міжнародної конкурентоспроможності [40].

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності значною мірою визначається інвестиційною привабливістю країни, галузей і територій для потенційних інвесторів, особливо іноземних. У зв'язку з цим необхідно розвивати відповідне інституційне забезпечення інвестиційної діяльності, зокрема оптимізацію регулювання діяльності інвесторів (вдосконалення реєстраційних, ліцензійних та дозвільних процедур), просування інвестиційних проектів у високотехнологічному секторі економіки, консультування та інформаційне забезпечення підприємств у процесі розробки інвестиційних проектів, організація та сприяння участі вітчизняних суб'єктів господарювання у спільних заходах (міжнародних виставках, ярмарках, форумах) [1].

Невід'ємними елементами механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю є систематичний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища, аналіз і оцінка стану і тенденцій розвитку зовнішньоекономічних зв'язків [45], створення поточних і довгострокових прогнозів.

Слушним є твердження про переваги, які дозволять активно впроваджувати модель цифрової економіки у сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Наприклад, забезпечення електронного розрахунку експортно-імпортних операцій дозволить мінімізувати корупційні ризики [47]. Крім того, цифровізація відкриває нові перспективи для розширення зовнішньоекономічних зв'язків із діловими партнерами з-за кордону з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, засобів і мереж зв'язку та взаємодії.

Таким чином, в умовах глобалізації зовнішньоекономічна діяльність здатна забезпечити інтеграцію країн у світовий економічний простір, сприяє підвищенню конкурентоспроможності та якості продукції. Аналіз динаміки експорту та імпорту товарів і послуг України за останні три роки показав зростання їх кількісної динаміки в динаміці. Загальне сальдо зовнішньої торгівлі України є від'ємним, але були позитивні значення по торгівлі

послугами та від'ємні – по торгівлі товарами. Для України характерні значні територіальні відмінності зовнішньоекономічної діяльності.

Пріоритетними напрямками удосконалення механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін в Україні є вдосконалення правового регулювання та інфраструктури, реалізація стратегічного підходу до регулювання зовнішньоекономічних відносин, підвищення інвестиційної привабливості країни, використання можливості цифрової економіки для подолання корупційних загроз та активізації ділових відносин з іноземними партнерами. За перспективні напрями наукових досліджень у контексті активізації зовнішньоекономічних зв'язків. зовнішньоекономічна діяльність України.

3.2. Обґрунтування організаційно-правових трендів реалізації державної політики зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни

Україна перебуває у складних умовах, спричинених не лише воєнними подіями, а й постпандемічною нестабільністю. Вплив цих двох факторів на економіку держави є цілком негативним і навіть деструктивним, що можна аргументувати на основі:

- по-перше, процесів руйнування галузей і цілих сфер економіки;
- по-друге, безпрецедентне уповільнення економічної активності, відсутність можливостей соціально-економічного розвитку та складність відновлення життєздатності суб'єктів господарювання в новостворених умовах;
- по-третє, значний відтік людського капіталу, зниження продуктивності та якості праці з цілком очевидних причин (зокрема, погіршення умов професійної діяльності, значний ступінь невизначеності та відсутність реальних перспектив розвитку працівників, а також неможливість навчання та підвищення кваліфікації персоналу через складність ситуації з безпекою роботодавців, як фінансового, фізичного, так і ресурсно-матеріального

характеру), а також динамічний розвиток рівня смертності громадян. в умовах війни [37].

Слід зазначити, що події, які відбуваються в Україні, мають не локальний, а глобальний характер, що демотивуюче впливає на динаміку, характер і прибутковість іноземної валюти. Сучасна комерційна практика довела, що інтернаціоналізація економічних систем є рушійним чинником (чинником), який стимулює зростання економік окремих країн, а отже, і глобального економічного простору, зокрема розширення можливостей і зміцнення світове співтовариство. Чому в сучасному, прогресивному світі таке велике значення надається ФЗ та механізмам його регулювання? Відповідь на це питання криється в самій суті економічної інтеграції: це процес інтеграції економіки кожної країни в систему світового господарства, а відтак і в процеси міжнародного поділу праці та міжнародного співробітництва. Тому зовнішня торгівля, як процес міжнародних взаємодій і переплетення національних економічних систем, є фактором, що визначає ефективний розвиток кожної країни світу.

Тому Україна, як країна з високим потенціалом і амбітними планами розвитку національної економічної системи, змушена приділяти велику увагу процесам регулювання зовнішньої торгівлі в умовах війни з метою відбудови власної економіки, міжнародної ділової активності та досягнення високого рівня конкурентоспроможності на світовому ринку.

Регулятивні механізми та інструменти є основним способом управління ЗЕД, але їх побудова неможлива без урахування динаміки експортно-імпоротної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, а також держави як самостійного суб'єкта економічних відносин.

Органи державної влади досягли певних успіхів у валютному регулюванні, оскільки Україні вдалося стабілізувати міжнародну торговельну діяльність в умовах постпандемічної нестабільності, досягнувши позитивного сальдо та збільшивши коефіцієнт покриття експорту імпорту на 0,02 п.п. (з 0,98% у 2020 році до 1,01% у 2021 році). В умовах світової кризи зміцнення

позицій вітчизняного виробника має пріоритетне значення, тому обмеження імпорту в період загострення пандемії Covid-19 стало додатковим стимулом для вітчизняних суб'єктів господарювання. Зростаюча автономія національних економік і фізична неможливість міжнародної торгівлі певною мірою позитивно вплинули на український ринок; Світова криза сприяла створенню стимулів для підвищення ефективності діяльності підприємств, покращення якості товарів і послуг, що дало суб'єктам господарювання можливість завоювати довіру та прихильність громадян до української продукції. У контексті цих тенденцій стратегія регулювання валютного курсу, яка базується на збалансованому використанні інструментів зменшення імпортозалежності України та стимулювання експортної діяльності, може бути ефективною на майбутні періоди за умови всебічної підтримки з боку держави.

Проте війна за підсумками першого кварталу повністю змінила умови зовнішньої торгівлі. У 2022 році ми спостерігаємо різко негативну динаміку експортно-імпоротної діяльності в Україні: експорт товарів становив 14 100,7 млн. США, тобто 102,9% до відповідного періоду 2021 року, імпорт товарів – 14132,3 млн доларів США, тобто 94,4%. Від'ємне сальдо за підсумками I кварталу цього року склав 31,6 млн. дол. США [1].

Торгівля послугами майже повністю унеможливлена через новостворені обставини. Воєнний стан – це специфічний правовий режим, за якого не всі ринкові інструменти впливу на зовнішньоекономічну діяльність є доцільними та ефективними. Основою механізму регулювання стають правові важелі впливу. Так, у 2015 році було прийнято Закон України «Про правовий статус воєнного стану» № 389-VIII (далі – Закон № 389) [32], який не містить прямих обмежень чи заборон на експорт імпорту в період воєнного стану. Однак значна увага в законодавстві приділяється регулюванню торгівлі з державою-агресором та/або державою-окупантом. Фактично основним інструментом обмеження співпраці держав (наразі України з державою-агресором

---

¹ За даними Державної служби статистики України

Російською Федерацією) є ембарго. Так, ст. 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ (далі – Закон про зовнішньоекономічну діяльність) [28] визначено, що Верховна Рада України (далі – ВРУ) є вищою. орган, що займається державним регулюванням зовнішньоекономічної діяльності, і, таким чином, має великий набір повноважень у певній сфері, які включають: по-перше, прийняття рішень щодо вжиття заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших країн шляхом запровадження повної/часткової торгівлі ембарго; по-друге, позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму.

Крім того, ст. 29 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачено, що у разі дискримінаційних та/або недружніх дій щодо України з боку держави, визнаної ВРУ державою-агресором та/або державою-окупантом, заходи у відповідь можуть бути вжиті за рішенням Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) у спрощеному режимі [28]. Ці аспекти знайшли відображення і в інших нормативних документах;

відповідні обмежувальні заходи ВРУ щодо ввезення товарів з країни-агресора закріплені Податковим та Митним кодексом України.

Вже 24 лютого 2022 року Держмитслужба України оприлюднила інформацію про призупинення роботи деяких митних переходів на кордоні з Росією та Білоруссю. Ключові моменти цього звернення систематизовано та оприлюднено в Постанові КМУ № 188 від 26 лютого 2022 року. У ньому міститься інформація про офіційне тимчасове закриття ряду пунктів пропуску та пропуску через державний кордон (переважно на кордоні з росією та Білоруссю або в безпосередній близькості від районів ведення бойових дій), що свідчить про фактичне припинення митного оформлення товарів. з двох вищезгаданих країн. країни.

Незаперечним фактом є те, що частка України в товарообігу з Російською Федерацією була досить високою, але головними завданнями нашої країни на даний момент є не лише обмеження співпраці та торгівлі з

агресором, а й створення правової бази для розвитку вільної торгівлі з іншими країнами, зокрема країнами ЄС, оскільки європейський ринок у контексті сучасних подій є перспективним. Так, в умовах воєнного стану прийнято такі документи, які не лише регулюють зовнішню торгівлю в Україні, а й сприяють підтримці експортно-імпортової діяльності:

- Постанова КМУ від 18.03.2022 № 314 «Деякі питання забезпечення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану». Метою цього документа було спрощення процедури отримання суб'єктами господарювання дозволів на провадження окремих видів господарської діяльності; про організацію ярмарків Так, постановою передбачено, що підприємець повинен отримати відповідну ліцензію на здійснення експортно-імпортової діяльності. Незважаючи на врегулювання деяких аспектів, зокрема згідно з постановою КМУ від 10 березня 2022 року № 241, погоджено, що до припинення або скасування воєнного стану в Україні плата за видачу дозволу на експорт / імпорт товарів не буде платним, але відповідно до наказу Міністерства економіки України (далі – Мінекономіки) № 393-22 від 10.03.2022 «Про затвердження Порядку тимчасового ліцензування порядку експорту окремих товарів, визначених у додатку № 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» погоджено оформлення дозволу або складання листа про відмову у його видачі. протягом двох днів;

– Постанова КМУ від 24 лютого 2022 р. № 153 «Про перелік товарів критичного імпорту» [31] та постанова КМУ від 16 березня 2022 р. № 289 «Деякі питання товарів критичного імпорту». Їхні положення регулюють як теоретичні питання (зокрема, сутність і значення критичного імпорту та перелік критеріїв визнання критичного імпорту для чотирьох стратегічно важливих галузей – енергетики, безпеки та оборони, забезпечення життєдіяльності населення, а також функціонування виробничих підприємств) та практичні питання, зокрема пов'язані з відбудовою господарської діяльності підприємств, робота яких залежить від імпортової сировини тощо. Тому за умов чіткого регулювання організації критичного імпорту в умовах

війни держава може підтримувати як виробництво продукції, необхідної для внутрішнього ринку, так і продукції, призначеної для експорту, зберігаючи таким чином доходи державного бюджету України;

– Постановою КМУ від 05.03.2022 № 207, Постановою КМУ від 09.04.2022 № 422, Постановою КМУ від 07.05.2022 № 549 регламентовано внесення змін до додатків № 1 та 5 до Постанови КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1424. Документи спрямовані на врегулювання експорту ряду сільськогосподарської продукції, зокрема запроваджено квоти та пільги на експорт таких товарів, як пшениця та пшенично-житні суміші, м'ясо курей свійських, курячі яйця свійські, велика рогата худоба жива, м'ясо великої рогатої худоби жива, м'ясо та харчові субпродукти морожені, солоні або в розсолі, сушені або копчені, харчові борошна з м'яса та субпродуктів: яловичина, пшоно, цукор. Крім того, під час воєнного стану уряд заборонив експорт вівса, гречки, солі та жита. Уряд запровадив нульову квоту на експорт мінеральних добрив, зокрема, постанова КМУ стосується мінеральних або хімічних добрив, азотних (код УКТ ЗЕД 3102), мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103), мінеральних або хімічних. добрива, калійні (код УКТ ЗЕД 3104), мінеральні або хімічні добрива, що містять дві-три елементи живлення: азот, фосфор і калій, інші добрива, а також товари цієї групи в таблетках, упаковках масою брутто не більше 10 кг (УКТ код ЗЕД 3105) [17] .

Також прийнято розпорядження КМУ від 25 лютого 2022 року № 184-р «Про тимчасове припинення експорту препаратів крові»;

– Постанова КМУ від 03.09.2022 р. N 236 «Окремі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України в період дії воєнного стану» та наступний крок до лібералізації митних правил – Постанова від постановою КМУ від 20.03.2022 N330 «Деякі питання митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану» (яка ще на стадії розгляду та погодження), згідно з якою можливість ввезення більшості товарів у спрощеному порядку

запроваджено на підставі подання попередньої митної декларації без сплати митних платежів (у тому числі ПДВ, акцизного збору, ввізного мита), без митного контролю, фітосанітарного контролю, а також заходів нетарифного регулювання

- Постанова КМУ від 03.03.2022 N 186 "Деякі питання маркування харчових продуктів під час дії воєнного стану"

- Постанова Правління Національного банку України (далі - НБУ) від 02.04.2022 N 18 "Про функціонування банківська система в період дії воєнного стану». Документом врегульовано аспекти розрахунків за експортно-імпортними операціями товарів, зокрема встановлено строки розрахунків на рівні 90 календарних днів, що є суттєвим скороченням строків порівняно з нормами мирового періоду (коли вони становили близько 365 календарних днів). Таке положення покликане забезпечити стабільність системи, основною правовою дією документу є запобігання виведенню капіталу за кордон та зменшення ймовірності виникнення макроекономічних дисбалансів в Україні.

Як показує практика, суб'єктам господарювання слід пам'ятати, що вони, будучи учасниками Угоди про економічний і соціальний розвиток, повинні уважно стежити за змінами правових умов у державі. Характер тенденцій в організації процедур та виборі інструментів регулювання зовнішньої торгівлі є динамічним і схильним до швидких змін відповідно до трансформацій, яких зазнає ринок в умовах воєнного часу, зокрема не лише внутрішнього, а й світового характеру.

Враховуючи уповільнення темпів розвитку міжнародної торгівлі в Україні, постає питання щодо вдосконалення інструментів впливу на зовнішню торгівлю та активізації експортно-імпортних операцій, наскільки це можливо в сучасних умовах. У 2017 році було прийнято Експортну стратегію України (далі – Стратегія), яка, на жаль, мала переважно теоретичний, а не практичний характер. Положення Стратегії визначили пріоритетні для України вектори розвитку експортної діяльності, які актуалізуються в умовах воєнного стану, а в перспективі – на етапі післявоєнної відбудови.

Варто зазначити, що переорієнтація експорту із сировини на товари, зокрема товари, які можна охарактеризувати як наукомісткі, технологічні, інноваційні та з високою доданою вартістю, може позитивно вплинути на динаміку валютних курсів та змінити рівень конкурентоспроможності як державної, так і вітчизняної продукції на світовому рівні ринковий простір. Тому в контексті побудови тактики відродження зовнішньоекономічної діяльності на післявоєнному етапі доцільно брати за основу завдання, визначені Стратегією:

завдання 1: створення сприятливих умов для стимулювання торгівлі та інновацій для диверсифікації експорту;

завдання 2: розвиток служб підтримки бізнесу та зовнішньої торгівлі в післявоєнний період;

завдання 3: зміцнення навичок і компетенцій суб'єктів господарювання, необхідних для участі в міжнародній торгівлі.

Суб'єкти господарювання мають усвідомлювати, що на етапі відновлення економіки, який неминуче настане після закінчення війни, вони отримають можливість вийти на нові ринки, що належать прогресивним європейським країнам. Проте основними причинами, що обумовлюють зайняття певних позицій щодо них, є бажання та готовність вітчизняних підприємств освоювати різноманітні сфери економіки, а також підвищувати конкурентоспроможність шляхом підвищення рівня інноваційності, екологічності та технологічності товарів/послуг.

Тому кожен учасник ЗЕД повинен розуміти, наскільки важлива висока якість експортованих товарів і послуг, їх інноваційність і технологічність, щоб мати можливість конкурувати з провідними світовими виробниками.

Саме якість продукції впливає на рівень довіри, який на даний момент є недостатньо високим до українського виробника з боку споживачів європейських ринків. Проте саме зараз, в умовах воєнних подій, коли Україна отримала шанс змінити своє майбутнє та переорієнтуватися на нові ринки, важливо не втратити прихильність потенційного споживача.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена актуальній науковій проблемі, пов'язаній із необхідністю удосконалення державної політики зовнішньоекономічної діяльності України. Основні висновки та ідеї роботи полягають у наступному.

1. Відповідно до вітчизняного законодавства зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарювання, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, встановлених законом України, заснована на відносинах між ними, що відбувається як на території України, так і за її межами.

2. Економіко-організаційний підхід передбачає, що зовнішньоекономічна діяльність належить до сфери ринкових відносин, ґрунтується на критеріях підприємницької активності, структурного зв'язку з виробничими процесами. При цьому чітко розуміється, що зовнішньоекономічна діяльність, на відміну від зовнішньоекономічних зв'язків, здійснюється на рівні підприємств, які забезпечують виробництво експортної продукції (робіт, послуг) та її реалізацію на зовнішньому ринку. Вихід на зовнішній ринок вимагає ринкової орієнтації не лише в системі управління, а й у принципах управління виробничо-збутовою, науково-технічною та фінансовою діяльністю підприємств.

3. Ефективна система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із важливих факторів забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни. Сьогодні ключові можливості для вирішення завдань економічного зростання, модернізації національної економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку зосереджені у сфері міжнародних економічних взаємодій. Успішна реалізація цього напряму потребує максимального використання потенціалу міжнародного

економічного співробітництва, зокрема за допомогою системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Подальший розвиток цієї системи має базуватися на реалізації цілого комплексу організаційно-правових і технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в контексті подальшої інтеграції України у світову економічну систему.

4. У зовнішньоекономічній діяльності України, окрім збитків, завданих війною, є багато інших проблем, які потребують вирішення, а саме: недосконалість законодавчої бази, що ускладнює збір документів та реєстрацію зовнішньоекономічної діяльності; недостатнє регулювання митних і податкових процедур, розвиток ринкової та транспортної інфраструктури; виготовлення продукції незадовільної якості для виходу на світові ринки; невідповідність вітчизняної продукції світовим стандартам, що призводить до низького рівня попиту на товари українських підприємств.

Для вирішення цих проблем, на нашу думку, необхідно здійснити такі дії: удосконалити законодавчу базу для спрощення діяльності підприємств, орієнтованих на зовнішні ринки; підвищення вартості імпортової продукції, що відповідає вітчизняним аналогам; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом впровадження сучасних інноваційних рішень щодо зниження матеріаломісткості товарів у пріоритетних галузях та капітальних вкладень; перехід від виробництва сировини до товару з повним циклом виробництва; забезпечити захист держави та безпеку вітчизняних експортерів товарів і послуг; забезпечення сприятливих економічних умов для збільшення виробництва продукції українськими товаровиробниками шляхом консолідації на існуючих ринках, виходу на нові; виховувати фахівців у сфері менеджменту та маркетингу для ефективної роботи на внутрішньому та зовнішньому ринках.

5. У результаті дослідження було встановлено, що Україна не просто перебуває у складній ситуації воєнного стану. Сучасні тенденції можна

охарактеризувати як динамічний, безпрецедентний колапс національної економіки. Такі події вимагають зміни інструментів управління економічними процесами, зокрема зовнішньоекономічною діяльністю. Так, суттєвих змін зазнали правові механізми регулювання зовнішньої торгівлі, прийнято комплекс нормативно-правових актів, що регулюють експортно-імпорту діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Хоча сучасний стан зовнішньої торгівлі в Україні є критичним, перспективи для розвитку є. Зокрема, вітчизняні суб'єкти господарювання повинні бути готові до виходу на нові ринки, але умовою успіху є робота над розвитком торгівлі якісними, інноваційно орієнтованими продуктами, товарами та технологічними послугами, які відповідатимуть вимогам прогресивних європейських ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріанова І.К., Бричка А.Ю. Удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. №5. С. 70-74.
2. Вітко Ю.Д. Стратегічні підходи до розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2017. №3. С. 129-137.
3. В'юнник О. В. Напрями вдосконалення механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін. *Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки*. - 2020. - Вип. 5. - С. 30-39.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Гречишкіна О.О., Ковалев А.С. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. 2014. №8(215). С. 26-29.
6. Двигун С.М. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_11_17
7. Демьянченко А. Анализ ВЭД Украины в 1990–2003 годах: от спада к экономическому росту. *Економіст*. 2004. № 9. С. 42–45.
8. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник. К.: Знання, 2006. 462 с.
9. Журавель А. В. Особливості правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. №3. С. 85-89.
10. Завгородній А.В. Генезис понятійно-категоріального апарату досліджень «зовнішньоекономічної діяльності»: структура, принципи, функції. URL: *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2018. Volume 3. № 3.
11. Зборовська Ю.Л. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК України в контексті глобалізації. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. №5. С. 108-116.
12. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України в редакції від 05 січня 2017 р. № 176/95-ВР, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show /176/95-%D0%B2%D1%80>
13. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. Київ: Професіонал, 2004. 130 с.
14. Конституція України. Від 28 червня 1996 р. в редакції від 30 вересня 2016 р., із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
15. Легостаєва О.О., Кондратенко Н.Д. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №2. С. 28-32.

16. Мазаракі А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 2. С. 299–308.
17. Манаєнко І.М., Просяник І.В. Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського нац. унів-ту. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18(3). С. 11-15.
18. Машков А.О. Стратегічні напрямки державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в умовах інноваційного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_11_15
19. Машков А.О. Стратегічні напрямки державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
20. Митний кодекс України: Закон України в редакції від 25 листопада 2018р. № 4495-VI, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
21. Міщенко Д.А. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf
22. Петрина Н. В. Зовнішньоекономічна діяльність як предмет правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2014. №1. С.174-179.
23. Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 125-129.
24. Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 125-129.
25. Погребняк А. Ю., Хоменко Т. Ю. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність». *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. Вип. 18. С. 48-53.
26. Покровская В. В. Внешнеэкономическая деятельность: учебник. М.: Экономист, 2006. 672 с.
27. Поляк О. І. Господарсько-правове забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах СОТ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.04. Харків, 2016. 23 с.
28. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 рр.) : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27.12.2017. Офіційний вісник України. 2018. № 11. С. 15. Ст. 398.
29. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#n114>
30. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України в редакції від 15 грудня 2017р. № 4002-XII, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>

31. Про міжнародні договори України: Закон України в редакції від 20 липня 2014 р. № 1906-IV, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
32. Про перелік товарів критичного імпорту : Постанова КМУ # 153 від 24.02.2022.
33. Про правовий режим воєнного стану : Закон України No 389-VIII від 12.05.2015.
34. Про режим іноземного інвестування: Закон України в редакції від 25 червня 2016 р. № 93/9
35. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану* : Постанова Правління НБУ
36. *Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України* Верховна Рада України. (2020, Верес. 14). [%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%](#)
37. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України в редакції від 01 січня 2016р. № 671/97-ВР, із змінами. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /671/97-%D0%92%D0%A0>
38. Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск №38. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262>
39. Стеценко Ж. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Економічний Вісник НТУУ «КПІ». 2010. URL: <http://economy.kpi.ua/uk/node/145>
40. Партнерство Україна-ЄС у безпековій сфері: сучасний стан і перспективи. Razumkov centre. Київ, 2021, 71 с.
41. Тибінка Г. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК*. 2020. №27. С. 68-70.
42. Титаренко Л.М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 114-118.
43. Топольницька Т.Б. Напрями підвищення дієвості механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі України. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. – URL:
44. Улида В. Ю. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2015. Вип. 2. С.132–139.
45. Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 2. URL: <http://nbuv.gov.ua/>

46. Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_7
47. Хромушина Л.А. Аналіз зовнішнього середовища в процесі менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2020. №154. С. 137-140.
48. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
49. Чернишев В.Г., Окара Д.В., Ковальова І.Л. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України. *Ефективна економіка*. 2019. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_6_42
50. Шелест Г. «Партнерство без правил: как Украина определила своих главных союзников в мире», Европейская правда: междунар. безопас. и евроинтеграция. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/11/4/7129846/>
51. Шкумат А. В. Правові аспекти регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник Нац. техн. університету «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. Харків: НТУ «ХПІ». 2014. № 63. С. 118–126.
52. Щербак В. Г., Лозенко А. П. Проблеми проникнення вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 34–37.

Виконала:

студентка магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування заочної форми навчання

« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

Галич Анна

_____
Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

Терещенко Тетяна

_____
Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

Щепанський

Едуард

_____
Ініціали, прізвище